

Feodale structuur kerk bemoeilijkt rol van moreel kompas

Waarom de opwindning in ons land, en al die aandacht in de publieke opinie, voor een reeks verhalen die nu boven komen over seksueel misbruik, dertig jaar geleden en meer? Vanwege de doofpot waarin die zaken al die tijd hebben gezeten. en vanwege het morele leiderschap dat de kerk van Rome pretendeert.

Eerst die doofpot. We hadden gewaarschuwd kunnen zijn door de grote omvang van hetgeen zich sinds 1985 al in de Verenigde Staten op dit punt heeft geopenbaard, en vervolgens ook, zo mogelijk nog erger, in Ierland. In zijn boek over wat hij noemt “de duistere zijde van het Vaticaan onder Johannes Paulus II” wijdt David Yallop een heel hoofdstuk aan dit onderwerp¹. Hij hekelt met name het consistente beleid van het Vaticaan, ook neergelegd in instructies aan de bisschoppen, om zulke zaken toe te dekken en ze intern af te doen. Melding van zulke feiten aan justitie – het zijn ernstige misdrijven – werd en wordt vanwege de opgelegde geheimhouding sterk ontmoedigd². Zo krijgt onrecht niet zijn gepaste straf, en worden de slachtoffers veelal in de kou gelaten.

Nu is het hanteren van de doofpot niet zo uitzonderlijk. Elke instelling, kerkelijk of seculier, probeert zijn blazoen schoon te houden door schandelijke zaken weg te moffelen. Dat is al te menselijk. Wordt bij

een bank intern fraude gepleegd, dan kost dat wel de pleger daarvan ontslag, maar de directie probeer aangifte bij Justitie te vermijden. Verstandige adviseurs zullen steeds roepen dat het beter is de Augiasstal openbaar uit te ruimen, anders gaat het stinken. Zo moest Toyota onlangs honderdduizenden auto's terughalen vanwege een fabrieksfout. Dat gebeurde openlijk, de bedrijfsleiding ging door het stof. De consument bleek dit te waarderen, en bleef het merk trouw. Maar zo gedraagt de katholieke kerkleiding zich niet.

Hier wreekt zich de feodale structuur van de kerk. Wie macht uitoefent moet tot de orde kunnen worden geroepen. Maar kerkelijke autoriteiten zijn dit niet gewend, integendeel. Dit gesloten machtssysteem van paus-en-curie heeft zijn weerga in de vrije wereld niet. De reinigende en corrigerende werking van de openbaarheid krijgt geen kans. Bisschoppen gedragen zich, op instructie van de curie, navenant. Zelfs in Nederland, waar overigens een maatschappelijke traditie van openheid heerst, is er geen plek waar de kerkleden om verantwoording kunnen vragen, een ongezonde situatie. Dit voorkomt de zelfreinigende functie die openbare discussie, juist ook die met een loyale oppositie binnen eigen geledingen, kan

¹ “De kracht en de heerlijkheid”, Spectrum 2007

² Een bericht in Trouw van 17 april stelt dat het Vaticaan nu wel “afstand neemt van de doofpotcultuur”

hebben. Zij leidt bovendien tot frustratie onder de kerkleden. Weglopen doen kerkleden niet zo gauw, al hebben velen dat inmiddels gedaan.

Natuurlijk is het plegen van seksueel en ander misbruik van degenen die aan jouw zorg zijn toevertrouwd geen zaak die alleen voorkwam in de toen bestaande internaten en andere instellingen van de kerk. Deze gesel is helaas voortdurend onder ons, ook in onze dagen. Het gezin is de plek waar het 't meeste voorkomt. Maar het bestaat nu incidenteel op vele plekken waar macht wordt uitgeoefend, vooral in een vertrouwensrelatie: opvoeders, medici, dragers van geestelijke ambten, maar ook op de werkplek. De waakzaamheid daartegen, en het opvangen van de slachtoffers, is een voortdurende zorg van de samenleving.

Maar de kerk krijgt extra de wind van voren als zulke daden uitkomen, gepleegd door leden van het grondpersoneel van Ons' Lieve Heer. Dat heeft te maken met de pretentie die de kerkelijke autoriteiten – en niet zozeer de kerkleden zelf - uitdragen als het gaat om zedelijke waarden. De openlijk uitgesproken oordelen over het plegen van abortus of euthanasie, over het gebruik van voorbehoedsmiddelen (ook als deze een hiv-infectie helpen voorkomen), over samenleven zonder een huwelijk of over het praktiseren van homoseksuele geaardheid - die harde oordelen werken als een boemerang als binnen de kerk zaken naar buiten komen als die waarover nu, gelukkig, een commissie-Deetman gaat oordelen.

Toen bijvoorbeeld begin vorig jaar de vader van een vrouw die al zeventien jaar in coma lag vanwege een ongeval, na verkregen toestemming van het hoogste gerechtshof in Italië, de verantwoordelijkheid nam om zijn dochter een waardige dood te gunnen, toen stond het Vaticaan klaar met zijn oordeel: moord. En nu er in Spanje een wetsvoorstel voorligt dat abortus gaat toestaan op dezelfde wijze als in Nederland is toegestaan, dreigen de Spaanse bisschoppen

leden van het parlement die voor dat voorstel stemmen met kerkelijke excommunicatie.

Die kerkelijke opvattingen over het gebruik van voorbehoedsmiddelen, over stervenshulp en over abortus zijn nooit voorwerp geweest van enig intern of openbaar debat, zoals dat in ons land is gehouden. Zij worden vanuit de hoogte gedecreteerd. En vaak liefdeloos toegepast. Het is uitstekend dat de kerk als instelling morele waarden uitdraagt, mits die zijn getoetst aan de opvattingen van de kerkleden. Over de concrete toepassing moet de kerkleiding, wil zij waarlijk navolger van Christus zijn, op pastorale en liefdevolle wijze spreken. In de persoonlijke, pastorale praktijk is dit - en daarvoor hulde - vaak wel het geval. Maar kerkelijke autoriteiten die dat niet doen, moeten niet verbaasd zijn de storm over zich heen te krijgen als in eigen kring misdrijven in de doofpot blijken te zijn gestopt.

ERIK JURGENS

prof. mr E.C.M. Jurgens is voorzitter van Marienburg, vereniging van kritisch katholieken

Gepubliceerd in het Brabants Dagblad van 20 april 2010.